

کاربرد مبانی و اصول نفس‌شناسی ملاصدرا

در تعلیم و تربیت

مهدی رضایی^(۱)

چکیده

هشتم و نهم أسفار أربعه) و برخی شارحان آثار وی، به استخراج مبانی و استنتاج اصول تربیتی در راستای تربیت نفس (روان) پرداخته شده است.

محور اساسی تعلیم و تربیت و بطور خاص تعلیم و تربیت اسلامی، نفس (روان) انسان است. در دانش تعلیم و تربیت، بمنظور تربیت نفس و روان، مبانی و اصولی حاکم است تا با بکارگیری آنها بتوان به اهداف از پیش تعیین‌شده دست یافت. با توجه به رویکرد دینی در این پژوهش و نیز قابلیت‌های حکمت متعالیه صدرایی در این زمینه، به شناسایی و کاربرد مبانی و اصول تعلیم و تربیت نفس بر اساس اندیشه‌های فلسفی ملاصدرا پرداخته‌ایم. برخی از مبانی مطرح‌شده عبارتند از: جوهر مجرد بودن نفس، جسمانیة الحدوث و روحانیة البقا بودن نفس و حرکت جوهری اشتدادی آن در مسیر تکامل. همچنین در ذیل این بحث، به اصول تربیتی استنتاج‌شده از مبانی و اهداف پرداخته شده که از آن جمله میتوان به تدریج و تعالی مرتبتی، تحول‌گرایی و اصلاح و بازآفرینی در فرایند تربیت نفس اشاره کرد. در این نوشتار از روش آمیخته توصیفی - تحلیلی و استنتاجی، با بکارگیری منابع کتابخانه‌یی، در توصیف مفاهیم، تحلیل و تبیین مسئله بهره جسته‌ایم. به این ترتیب، با مراجعه به کتابهای ملاصدرا (بویژه جلد

کلیدواژگان: روانشناسی فلسفی، اصول تربیتی، تعلیم و تربیت اسلامی، نفس، حرکت جوهری اشتدادی، ملاصدرا.

مقدمه

ماهیت نفس (Soul) و بحث از تعلیم و تربیت آن، در تاریخ تفکر بشر از موضوعات جذاب و درعین حال از پیچیده‌ترین مسائل حوزه پژوهش بوده که غبار کهنگی بر آن ننشسته است؛ هر روز که میگذرد بر اهمیت و ارزش آن افزوده میگردد، تا جایی که میتوان آثار متعدد، اعم از کتابها، مقالات و پایان‌نامه‌های تحصیلی دانشجویان و محققان را شاهد این نکته برشمرد.

شناخت نفس و روان، موضوعی است که اندیشمندان و فلاسفه تحت عنوان «علم النفس فلسفی» یا «روانشناسی فلسفی»

(۱). استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران؛ mh.rezaei@cfu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۲ تاریخ تأیید: ۱۴۰۰/۷/۳ نوع مقاله: پژوهشی

DOR: 20.1001.1.15600874.1400.27.2.2.0